

De Nationale Dyslexie Conferentie 2010

13 oktober 2010

Janneke de Waal-Bogers

Op 13 oktober 2010 organiseerde Lexima in het Beatrixtheater in Utrecht de 3e Nationale Dyslexie Conferentie 2010. De conferentie werd bezocht door ruim 800 deelnemers, allen werkzaam in het onderwijs en de zorg. In dit verslag wordt de inhoud van een aantal lezingen beschreven.

Dyslexie; wat weten we inmiddels? (een selectie)

Tijdens zijn lezing lichtte Aryan van der Leij (Universiteit van Amsterdam) een aantal resultaten van recent onderzoek toe. Hij behandelde een aantal vragen waaronder:

- Als een kind uit een dyslectische familie komt, hoe groot is dan de kans dat het kind zelf dyslectisch is?
- Als het kind uit een dyslectische familie niet dyslectisch is, is er dan niets op te merken met betrekking tot het lezen?
- Maakt het uit hoe zwaar dyslectisch de ouder is?
- Helpt klankhulp bij toetsen?

Om antwoord te geven op deze vragen zijn 84 kinderen gevolgd tijdens hun schoolgang van groep 3 tot groep 7. Deze kinderen hebben allemaal één ouder die dyslectisch is. De kans dat deze kinderen bij de 10 procent slechtste lezers horen is vier keer zo groot dan bij kinderen zonder dyslexie bij de ouders. Er is dus sprake met een behoorlijke erfelijke factor.

Bij kinderen uit de onderzoeksgroep zonder dyslexie bleek het lezen toch zwakker te zijn dan bij de controlegroep kinderen zonder risicofactor. De vraag is dus of bij de kinderen met dyslexie in de familie ook sprake is van een latent probleem.

Is er een verband tussen de ernst van de dyslexie van de ouder en de ernst van de dyslexie van het kind? Uit onderzoek blijkt dat dyslectische ouders van kinderen met dyslexie (nog) zwakker lezen dan dyslectische ouders van kinderen zonder dyslexie. Andersom kan dus worden gezegd: hoe groter de ernst van de dyslexie van de ouder, hoe groter de kans is dat het kind ernstig dyslectisch is.

Helpt klankhulp bij het toetsen? Hebben kinderen met dyslexie baat bij het hardop luisteren naar woorden en teksten bij toetsing? Om dit te onderzoeken is bij kinderen de Cito-toets begrijpend lezen voor groep 7 afgenomen. Hieruit bleek dat kinderen met Nederlands als moedertaal hierdoor beter scoorden op de Cito-toets als zij de tekst voorgelezen krijgen én gelijktijdig meelesen. Als deze kinderen de tekst zelf moesten lezen zonder klankhulp scoorden deze kinderen veel slechter dan de controlegroep (kinderen zonder dyslexie).

Wat opvallend was is dat kinderen met Nederlands als tweede taal niet of nauwelijks profiteerden van de klankhulp. De oorzaak hiervan moet mogelijk gezocht worden in de fonologische representatie, deze kinderen hebben vanuit hun moedertaal een andere klankstructuur opgeslagen. Kinderen met Nederlands als tweede taal én dyslexie hebben dus een extra probleem, los van de vaak kleinere woordenschat lijkt het grootste probleem met het lezen veroorzaakt te worden door problemen met de basisvaardigheden van het lezen, namelijk klankstructuren.

Vanuit de zaal kwam de vraag of er bij het voorlezen van testen in plaats van het begrijpend lezen het begrijpend luisteren wordt getest. Van der Leij geeft aan dat dit niet zo is, het gaat om de combinatie van lezen en luisteren. Door deze combinatie blijft informatie beter hangen. De kinderen kunnen vervolgens makkelijker in de tekst teruglezen en informatie terugzoeken om de vragen juist te begrijpen.

Verder gaf Van der Leij nog aan dat hij tijdens zijn onderzoek geen evidentie heeft gevonden dat kinderen met dyslexie baat hebben bij het vergroten van teksten of het gebruiken van teksten met meer afstand tussen de regels.

De samenhang tussen dyscalculie en dyslexie

Dr. Sui Lin Goei (Hogeschool Windesheim) gaf een lezing over de relatief 'jonge' stoornis Dyscalculie. Over de samenhang tussen dyscalculie en dyslexie is zeer weinig onderzoek gedaan. Uit de literatuur en de onderzoeken die wel gedaan zijn blijkt dat lees- en rekenprestaties redelijk tot sterk samenhangen met elkaar, met name als het gaat om de automatisering in de zin van het snel en goed uit het geheugen kunnen oproepen van de juiste woordfeiten en rekenfeiten. Deze samenhang wordt verklaard vanuit de rol van benoemsnelheid en is terug te voeren op problemen in het snel omgaan met de klanken in ons taalsysteem. Voor logopedisten zal dit natuurlijk vragen oproepen over de talige kant van dyscalculie, maar hier werd tijdens de lezing helaas niet verder op ingegaan.

Ondanks dat er weinig onderzoek is gedaan kon Goei een aantal gegevens wel verstrekken: 40 procent van de leerlingen met dyslexie blijkt ook een rekenprobleem te hebben. 20 tot 60 procent van de kinderen met ontwikkelingsdyscalculie heeft andere problemen zoals dyslexie. De prevalentie van dyscalculie ligt rond de 6 procent, daarvan heeft 1,8 procent enkelvoudige dyscalculie en heeft 4,2 procent comorbiditeit met dyslexie.

Wanneer is er sprake van dyscalculie? Een aantal belangrijke factoren moeten aanwezig zijn om dit vast te kunnen stellen:

- Er moet een discrepantie zijn tussen potentiële mogelijkheden en rekenkennis.
- Aan het einde van het basisonderwijs moet er ten minste twee jaar achterstand met betrekking tot het rekenen zijn.
- Ondanks gerichte hulp (remedial teaching) moet er weinig progressie zijn.
- Op jonge leeftijd moet het kind al moeite hebben gehad met het (voorbereidend) rekenen.

Over dyscalculie zijn nog veel onduidelijkheden. Gelukkig is deze stoornis steeds meer onderwerp van verder onderzoek.

Emotionele problemen bij dyslexie

Deze lezing over de sociaal emotionele aspecten van dyslexie werd verzorgd door Ellen Loykens (hulpverlenersinstelling Molendrift). Er is weinig onderzoek gedaan naar deze emotionele aspecten en de uitkomsten zijn niet eenduidig (soms wordt er wel een relatie gevonden en soms niet). Wel is bekend dat als sprake is van externaliserende problematiek naast dyslexie (comorbiditeit, bijvoorbeeld ADHD) er bij kinderen een verhoogde kans is op probleemgedrag. Bij bijkomende internaliserende problematiek is er een verhoogde kans op depressieve verschijnselen en angst.

Loykens gaf aan dat er een causaal verband is: dyslexie veroorzaakt emotionele klachten. Ook is het zo dat het achterblijven van behandeling, dan wel de verkeerde behandeling van dyslexie, emotionele klachten veroorzaakt. Het werken aan de motivatie van een kind moet daarom het vertrekpunt zijn bij de behandeling van dyslexie. Een behandelaar moet er niet vanuit gaan dat de motivatie van een kind goed is. Als hieraan voorbij gegaan wordt, is de behandeling verre van effectief. Alleen 'goed gedaan' zeggen tegen een kind heeft geen zin. Het is belangrijk om samen met het kind reële doelen te stellen: wat vindt het kind van de behandeling en wat wil het kind zelf? Heb aandacht voor het feit dat het kind in de klas merkt dat hij als enige op een veel lager leesniveau leest dan de rest. Ga hier niet aan voorbij, zodat het kind zich niet alleen voelt.

Leerlingen kunnen hun onvermogen uiten door gedrag. Loykens benadrukt het belang om de tijd te nemen deze kinderen te horen en de zaken die de kinderen aangeven te verwerken in de behandeling. En doe dit dan samen met het kind zodat het kind zich gehoord voelt. Loykens ziet geen meerwaarde van een apart sociaal emotioneel behandelprogramma.

Wetenschappelijke inzichten in de effecten van ICT bij dyslexie

Annette Roetenberg en Alian Hardenberg (Lexima) verwoordden de uitkomsten van verschillende onderzoeken naar de effectiviteit van hulpmiddelen op ICT-gebied bij dyslexie. Zoals behandelaars uit het werkveld al merken zijn hulpmiddelen zoals Kurzweil 3000, Sprint en de ReadingPen erg waardevol en bewezen effectief. Punten waarop verbetering zichtbaar is bij de leerlingen zijn: accuratesse, leessnelheid en leesbegrip. Er zijn aanwijzingen voor verbetering van de leerprestaties op zaakvakken en moderne vreemde talen.

Inzetten van dyslexie-ICT, een kwestie van beslissen!

Aan de hand van het verhaal van een leerling met dyslexie op het voortgezet onderwijs schetste Jolanda van Gent (Lexima) de mogelijkheden van ICT bij de ondersteuning van leerlingen met dyslexie. Zij geeft aan dat het voor scholen vaak een kwestie van beslissen is. Er moet een keuze gemaakt worden uit verschillende mogelijkheden. Hiervoor kunnen scholen bijvoorbeeld het boek *Technische maatjes bij dyslexie* gebruiken. De deelnemers van de conferentie kregen de dvd die bij het boek hoort mee naar huis.

Na de middagpauze konden de deelnemers verschillende parallesessies bijwonen. Deze sessies waren onderverdeeld in sessies gericht op dyslexie-ICT, primair onderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en behandelaars.

Tijdens deze sessies kwamen verschillende partijen aan het woord. Zo waren bij de sessie voor behandelaars medewerkers van het Kwaliteitsinstituut Dyslexie, het Nationale Referentiecentrum Dyslexie (NRD) en Onderwijszorg Nederland (ONL) aanwezig. Zij gingen met het publiek in gesprek. De belangrijkste punten uit deze sessies zijn verwerkt tot een brief met aanbevelingen aan het kabinet en bestuurders. Deze aanbevelingen kunt u vinden op www.lexima.nl.

Wat doen we met de rijke opbrengst van het Masterplan Dyslexie

Albert Cox (Masterplan Dyslexie) blikt terug op de ontwikkelingen sinds de start van het Masterplan Dyslexie in 2004. Doel van het Masterplan Dyslexie was het invoeren van de protocollen Leesproblemen en Dyslexie, dit door het informeren en aanbieden van scholing aan het onderwijswerkveld. Uit een evaluatie in 2006 blijkt dat 92 procent van de scholen aangeeft de protocollen te gebruiken. De vraag is echter wie er met de protocollen werkt en in welke mate. Is dat iedere leerkracht of alleen de intern begeleider? Het Masterplan Dyslexie is op dit moment bezig met het herzien van de protocollen.

Uitreiking Dyslexie ICT trofee 2010

Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan een individu én een school die door hun inzet op ICT-gebied veel betekend hebben voor het werkveld. De prijs werd gewonnen door Koos van den Bogaard voor de toepassing van Kurzweil 3000 in een bovenschoolse opzet voor primair- en voortgezet onderwijs in Zoetermeer en het toegankelijk maken van dit programma voor leerlingen op school én thuis. Basisschool Hendrik Mol uit Schagen won de prijs omdat zij in samenwerking met ouders het programma Kurzweil voor leerlingen beschikbaar maken vanaf het begin van hun schoolloopbaan tot aan het staatsexamen.

Het draait om het kind: ieder talent telt!

In de laatste lezing van de dag gaf Anneke Smits (Windesheim) de consequenties van de Wet gelijke behandeling voor het onderwijs aan. Als een school weigert een leerling te compense-

ren voor dyslexie; mag dat zomaar? Het antwoord hierop is nee. Sinds 1 augustus 2009 geldt de Wet gelijke behandeling ook voor het primair en voortgezet onderwijs. Hierin staat: "De wet verplicht tot een doeltreffende aanpassing als (de ouders van) een leerling met een beperking hierom (vragen) vraagt. Het moet wel gaan om een redelijke aanpassing die niet te belastend is". De wet geeft aan dat een school moet onderbouwen hoe zij besloten hebben over het al dan niet overgaan tot aanpassingen voor een leerling (voor een dyslectische leerling bijvoorbeeld het inzetten van software). Verder is er voor ouders de mogelijkheid tot het maken van bezwaar ten aanzien van dit besluit van de school, en geeft de school de mogelijkheid bij de Commissie gelijke behandeling een oordeel over zijn eigen handelen te krijgen.

De wet verplicht scholen dus tot doeltreffende aanpassingen als leerlingen of ouders van leerlingen met beperkingen hierom vragen (mist de gevraagde aanpassingen relevant zijn).

In Artikel 5b van deze wet staat dat het maken van onderscheid verboden is. Een school mag leerlingen niet zomaar weigeren bij:

- Het verlenen van toegang tot onderwijs.
- Het aanbieden van onderwijs.
- Het afnemen van toetsen.
- Het afsluiten van onderwijs.

Dit betekent dus bijvoorbeeld dat scholen gesproken boeken beschikbaar moeten stellen als een leerling met een functiebeperking met betrekking tot lezen hierom vraagt. Deze leerling hoeft niet noodzakelijk dyslexie te hebben, het gaat immers om een functiebeperking en niet om een stoornis.

Voor passend onderwijs moeten scholen zorgprofielen opstellen waarin zij aangeven aan welke leerlingen onderwijs kunnen volgen bij de school. In het zorgprofiel maakt een school dus al onderscheid tussen groepen leerlingen. Tussen de Wet gelijke behandeling en de zorgprofielen is dus een spanningsveld.

Smits gaf aan dat het discriminatie is om geen voorzieningen te leveren aan mensen met een functiebeperking. Verder vroeg ze de aanwezigen om ruchtbaarheid te geven aan de Wet gelijke behandeling. Verder benadrukte ze dat de Commissie gelijke behandeling heel laagdrempelig is en iedereen gebruik kan maken van het telefonisch spreekuur van de commissie.

De conferentie werd afgesloten door een lichtvoetige theatrale impressie van Kees van der Zwaard, die op humoristische wijze zijn eigen reflectie gaf op de dag.

THEMA-AVONDEN Voor een avondje professioneel stappen

9 maart 2011
28 september 2011
Thema-avond de rechten en plichten van praktijkhouders

30 maart 2011
Thema-avond Gezondheidsrecht voor logopedisten

5 april 2011
Klaar voor de toekomst!

1 Juni 2011
Thema-avond FWG

SCHRIJF JE NU IN !

www.nvlf.nl / Kwaliteit / Deskundigheidsbevordering / Educatie

 Nederlandse Vereniging van Logopedisten en Foniatrie